

Lublin, 23.07.2015

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II Dziekanat Wydziału Nauk Społecznych	
Wpł. dnia	2015 -09- 07
Znak	

Prof. dr hab. Andrzej Sękowski

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Katedra Psychologii Różnic Indywidualnych

Recenzja osiągnięcia naukowego dra Piotra Próchniaka pt. *Analiza psychologicznego funkcjonowania osób podejmujących aktywność w warunkach zagrożenia zdrowia i życia*

Dr Piotr Próchniak ukończył studia psychologiczne w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w roku 1995 po czym podjął pracę na stanowisku asystenta w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku. Cztery lata później doktoryzował się w KUL-u na podstawie dySSERTACJI dotyczącej rozwoju decyzji zawodowej u młodzieży. Jego zainteresowania naukowe odnosiły się zatem do psychologii rozwojowej i podejmowania decyzji życiowo doniosłych. Dostyc długi okres czasu między uzyskaniem stopnia doktora a próbą otrzymania stopnia doktora habilitowanego związany był z zatrudnieniem na stanowisku adiunkta w Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku, a od roku 2011 do chwili obecnej starszego wykładowcy w Akademii Pomorskiej w Słupsku (dawnej WSP i PAP w Słupsku). W 2007 roku podjął nieudaną próbę uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Od tego czasu znacząco rozszerzył swój dorobek naukowy.

Ocena dorobku naukowego

Wśród publikacji wchodzących w skład ocenianego osiągnięcia naukowego

znajdują się dwie monografie, trzy artykuły z listy JCR, cztery artykuły z Listy B MNiSW, oraz pięć artykułów z języku angielskim opublikowanych w czasopismach specjalistycznych spoza listy JCR.

Poza wymienionymi publikacjami dorobek dra P. Próchniaka poszerzył się w okresie po uzyskaniu stopnia doktora o trzydzieści jeden innych. Wśród nich są cztery monografie (w tym jedna w języku angielskim), trzynaście artykułów w recenzowanych czasopismach (w tym 5 artykułów w czasopismach z listy B MNiSW. Jeden artykuł opublikowany został w czasopiśmie ogólnopolskim, które nie znajduje się na Liście Ministerialnej. Inny artykuł w języku angielskim opublikowany jest w zagranicznym czasopiśmie, które nie znajduje się na wymienionych listach. Habilitant jest redaktorem jednej monografii wieloautorskiej. Opublikował ponadto 13 rozdziałów w pracach zbiorowych (z czego 5 w języku angielskim, trzy z pięciu rozdziałów w języku angielskim zostały opublikowane w monografiach zagranicznych).

Dr Próchniak recenzował artykuły w kilku polskich i zagranicznych czasopismach naukowych (np. *Roczniki Psychologiczne*, *International Journal of Applied Psychology*, *Journal of Perception and Motor Skills*, *Journal of Psychology and Behavioral Sciences*).

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant uczestniczył w 15 konferencjach naukowych. Brakuje niestety w dorobku udziału w znaczących międzynarodowych konferencjach naukowych. Część z wymienionych konferencji ma charakter regionalny. W autoreferacie nie przedstawiono charakteru uczestnictwa w konferencjach. Brakuje tytułów wystąpień, oraz tego czy były to wygłoszone referaty czy też udział ten dotyczył sesji plakatowych. Tytuły wystąpień byłyby jakimś świadectwem związku udziału w Konferencjach naukowych z ocenianym obszarem „osiągnięcia naukowego”. Tytuł i nazwa konferencji niewiele mówią o udziale w niej Habilitanta.

Dorobek naukowy dra Piotra Próchniaka dotyczy psychologicznego funkcjonowania osób w warunkach zagrożenia zdrowia i życia. Ze względu na to, iż warunki te towarzyszą aktywności dużej grupy ludzi i mają psychologiczne znaczenie dla ich funkcjonowania, uzasadnione wydaje się zwrócenie uwagi na konieczność naukowego eksplorowania tego obszaru wiedzy. Warunki funkcjonowania, o których jest mowa, bywają efektem konieczności związanej ze specyfiką wykonywanego zawodu, sytuacją życiową, życiem rodzinnym lub też z osobistymi potrzebami, zainteresowaniami czy też pasją.

Habilitanta interesują zwłaszcza dwa obszary aktywności w warunkach zagrożenia zdrowia i życia: praca zawodowa (służby mundurowe) i środowisko przyrodnicze. Dlatego też prowadzone przez Niego badania, a także próby analiz teoretycznych, odnoszą się do takich zawodów jak policjant, strażak a także wspinacze górscy i spadochroniarze itd. Aktywność realizowana w ramach wymienionych zawodów oraz tzw. *sportów outdoorowych* wiąże się z podejmowaniem aktywności ryzykownej. Autor uzasadnia celowość dostrzeżenia podobieństw, które interpretuje w kategoriach poszukiwania doznań czy też poszukiwania grozy i przygód. Uzyskane wyniki wskazują na to, iż osoby podejmujące aktywność w warunkach fizycznych zagrożeń charakteryzują się podwyższonym wynikiem w skali zapotrzebowanie na stymulację. Wyniki te opublikował w czasopismach: *Journal of Police and Criminal Psychology*, *Journal of Psychological Reports* a także w monografii zatytułowanej *Poszukiwacze przygód w trudnych warunkach pogodowych: psychologiczne profile i wyznaczniki*.

W innych badaniach opublikowanych w czasopiśmie *Psychologia-Etiologia-Genetyka* Dr Próchniak stara się znaleźć prawidłowości i różnice w zakresie charakterystyki osób podejmujących aktywność umiejscowioną na kontinuum od prospołeczności do antyspołeczności. Uzyskane wyniki badań analizowane w perspektywie Alternatywnego Modelu Pięciu Cech M. Zuckermana wskazują na to, iż osoby podejmujące aktywność

prospołeczną (np. policjanci) charakteryzują się niższym natężeniem cechy Agresji/Wrogości i wyższym natężeniem cechy Towarzystwo niż osoby podejmujące ryzyko antyspołeczne (np. przestępcy).

Autor w swoich pracach podejmuje również zagadnienie wartości, które motywują do podjęcia aktywności np. prospołecznej a jednak różniące się charakterem np. policjanci i spadochroniarze. Uzyskane wyniki wskazują na to, iż podejmowanie ryzykowej aktywności w środowisku przyrodniczym motywowane jest w większym stopniu uwarunkowaniami biologicznymi, zaś aktywność związana z wykonywanym zawodem bardziej związana jest z wpływem środowiska. Uzyskane wyniki są interesujące.

Innym wymiarem podjętej problematyki przez dra Próchniaka jest aspekt temporalny. Badania na ten temat zostały zaprezentowane w monografii pt. *Teleologiczno – temporalny wymiar działalności ryzykowej* opublikowanej w roku 2007. Wymieniona monografia była podstawą podjęcia nieudanej próby uzyskanie stopnia doktora habilitowanego. W kolejnych krokach badawczych dr Próchniak starał się uwzględnić krytyczne uwagi recenzentów dotyczące jego badań i publikacji. Dotyczy to zwłaszcza ważnych aspektów temporalnych aktywności ryzykowej.

Kolejne badania Habilitanta dotyczyły związku perspektywy czasowej z podejmowaniem zachowań silnie stymulujących. Wyniki tych badań zostały opublikowane w czasopiśmie *Journal of Psychological Reports*.

Analizy znaczenia aspektu temporalnego w aktywności ryzykowej zostały zaprezentowane w artykule *Journal of Social Behavior and Personality* oraz w monografii *Poszukiwacze przygód w trudnych warunkach pogodowych: psychologiczne profile i wyznaczniki*. Istotnym elementem tych badań było uwzględnienie ważnego komponentu perspektywy temporalnej jakim jest świadomość śmierci. Zaprezentowane tu badania prezentowały porównania grup osób w zakresie pojedynczych zmiennych takich jak:

temporalność, stosunek do śmierci, cechy osobowości, preferowane wartości. Kolejne istotne badania były próbą bardziej pogłębionej analizy i określenia struktury zmiennych osobowościowych w ramach grup osób podejmujących aktywność zagrażającą zdrowiu i życiu. Uzyskane wyniki wskazują na to, iż inne zmienne osobowościowe są istotne w grupie policjantów niż w grupie alpinistów. Autor analizuje znaczenie motywów instrumentalnych oraz motywacyjnych w aktywności badanych osób. Twierdzi On, że ryzyko podejmowane przez pracowników służb mundurowych ma charakter instrumentalny, zaś motywy stymulacyjne mają wpływ na uprawianie ryzykownych dyscyplin sportowych.

Zaprezentowane w tej pozycji badania inspirowane są teorią wartościowania

H. Hermansa. Uzyskane wyniki wskazują, że podejmowanie aktywności ryzykownej zarówno jeśli ona wynika z charakteru pracy zawodowej jak i podczas poszukiwania przygód w zagrażającym środowisku przyrodniczym wiąże się z wartościowaniem, które odnosi się do doświadczania motywów ukierunkowanych na wykazanie własnej siły z jednoczesnym wyższym wynikiem w skali doświadczania uczuć pozytywnych oraz niskim wynikiem w skali doświadczania uczuć negatywnych. Wyniki te zaprezentowane zostały w artykułach opublikowanych w *Przeglądzie Psychologicznym* oraz *American Journal of Applied Psychology*.

Habilitant podjął również badania dotyczące uwagi, które też w jakimś sensie wiążą się z głównym nurtem badań nad zachowaniami ryzykownymi. Wyniki tych badań zaprezentowane zostały w czasopiśmie *International Journal of Psychological Studies*.

Inny obszar zainteresowania dr Próchniaka dotyczy aktywności w zagrażających zdrowiu i życiu warunkach pogodowych. Autor podkreśla, iż rzadko uwzględnia się indywidualne cechy człowieka które regulują relacje między człowiekiem a groźnymi zjawiskami atmosferycznymi. Badania dotyczące psychologicznych zmiennych warunkujących dobrowolne angażowanie się w zachowania ryzykowne odnoszące się do

świata przyrody zaprezentowane zostały w monografii pt. *Poszukiwacze przygód w trudnych warunkach pogodowych: psychologiczne profile i wyznaczniki*. Habilitant stworzył własny kwestionariusz, który diagnozował natężenie potrzeby podejmowania aktywności w trudnych warunkach pogodowych. Uzyskane wyniki wskazują na istniejące związki między temperamentem, widzianym w perspektywie teorii J. Strelaua, a poszukiwaniem przygód. Autor podkreśla związki między poszukiwaniem przygód a lękiem wobec śmierci oraz przekonaniem o własnej skuteczności w trudnych warunkach pogodowych. Stara się On w monografii zaprezentować własny model zależności, chociaż jak zwykle w tego rodzaju badaniach dotyczących wielu złożonych zależności, nie jest on w pełni satysfakcjonujący, gdyż zawiera tylko pewien wybrany zakres ważnych zmiennych związanych z poszukiwaniem przygód w trudnych warunkach pogodowych. Przedstawiona monografia i zaprezentowane w niej wyniki zostały wzbogacone publikacją dotyczącą tej problematyki zatytułowaną: *Człowiek wobec zagrożeń pogodowych: konfrontacja i prewencja*. Zawiera ona próbę stworzenia psychologicznych profili osób charakteryzujących się zróżnicowanymi wynikami w skali konfrontacyjnego i prewencyjnego radzenia sobie z zagrożeniami pogodowymi. W celu wyodrębnienia profili Habilitant zastosował procedurę analizy skupień. W wyniku zastosowania analizy skupień wyróżnione zostały typy: ryzykant, rozważny, unikowy oraz prewencyjny. Badane znaczenie warunków pogodowych dla funkcjonowania człowieka może być inspiracją do podejmowania kolejnych badań uwzględniających te rzadko zauważane a istotne uwarunkowania.

Oceniając dorobek Habilitant należy również zwrócić uwagę na pozostałe Jego osiągnięcia naukowe nie wchodzące w zakres głównego osiągnięcia naukowego. Jest On Autorem monografii pt. *Podejmowanie ryzyka i sens życia człowieka*. W zaprezentowanych w niej badaniach uwzględniono również poglądy Viktora Frankla. Autor monografii sięga do

problematyki sensu życia, stara się interpretować badane zjawiska z perspektywy psychologii humanistyczno – egzystencjalnej.

Inny nurt badań dotyczył perspektywy edukacyjnej, między innymi znaczenia ryzyka w pracy zawodowej nauczyciela. Publikacje na ten temat ukazały się w czasopiśmie *Edukacja, Badania, Innowacje oraz Psychologia. Edukacja i Społeczeństwo*. Ponadto Habilitant opublikował monografię w języku angielskim zatytułowaną: *Courage, Fear and Personality*.

Należy podkreślić, iż publikacje, które nie zostały uznane przez dra Próchniaka jako stanowiące element ocenianego „Osiągnięcia naukowego” charakteryzują się często niższym poziomem, niż te, które zostały do niego zaliczone.

Dorobek dydaktyczny

Oceniając dorobek dydaktyczny habilitanta należy wspomnieć o tym, iż wypromował On 35 magistrów i 27 licencjatów. Był ponadto promotorem pomocniczym w przewodzie pracy doktorskiej obronionej na Uniwersytecie Gdańskim. Dorobek ten spełnia warunki stawiane osobom ubiegającym się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.

Dorobek organizacyjny

Dr. P. Próchniak pełnił funkcję kierownika Zakładu Psychologii w Akademii Pomorskiej w Słupsku, był kierownikiem Studiów Podyplomowych: *Pomoc psychologiczna*, oraz innych Studiów Podyplomowych: *Psychoprofilaktyka w placówkach oświatowo – wychowawczych* realizowanych na tej samej Uczelni. Pozytywnie oceniam dorobek organizacyjny Habilitanta.

Dr Próchniak jest kierownikiem projektu realizowanego we współpracy z pracownikami Arctic University (Norwegia). Problematyka projektu dotyczy postaw ludzi wobec środowiska przyrodniczego w Polsce i Norwegii. Dorobek dotyczący współpracy naukowej w tym międzynarodowej współpracy naukowej jest niewielki. Wymieniany projekt jest realizowany od roku 2014.

Konkluzja

Oceniany cykl publikacji wchodzący w skład osiągnięcia naukowego zatytułowanego: *Analiza psychologicznego funkcjonowania osób podejmujących aktywność w warunkach zagrożenia zdrowia i życia*. jest źródłem wiedzy dotyczącej funkcjonowania człowieka podejmującego aktywność w specyficznym środowisku pracy i przyrody. Podjęty temat zawiera elementy nowości i oryginalności.

Wśród niedostatków zaprezentowanych publikacji należy podkreślić ich jakość. Ich ilość jest wystarczająca, niemniej liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science wynosi 1. Biorąc pod uwagę fakt, iż Index Hirscha ocenianego dorobku według bazy Web of Science wynosi 1 można byłoby negatywnie ocenić zaprezentowany dorobek, jako niewystarczający do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. Niestety jakość ocenianych książek i artykułów również nie jest wysoka.

Wśród pozytywnych cech ocenianego dorobku naukowego należy podkreślić dosyć oryginalną problematykę. Pozytywnie oceniam uwzględnienie zmiennych zarówno dotyczących uwarunkowań temperamentalnych, jak i temporalnych oraz aksjologicznych. Interesujące jest również uwzględnienie znaczenia podejmowania aktywności zagrażającej życiu i zdrowiu jako zmiennej istotnej. Uzyskane wyniki wskazują zatem na to, iż wbrew

pewnemu stereotypowi, o podejmowaniu tej aktywności decydują nie tylko potrzeba doznań i przygód ale również inne osobowościowe uwarunkowania.

Interesujące jest uwzględnienie w badaniach znaczenia warunków pogodowych dla podejmowania aktywności zagrażającej zdrowiu i życiu.

Aktywność naukowa Habilitanta związana jest przede wszystkim z jednym środowiskiem naukowym. Brakuje w nim szerszych kontaktów z liczącymi się ośrodkami naukowymi w Polsce i poza granicami Kraju. Zawsze jest On jedynym autorem publikacji. Z jednej strony zasługuje to na uznanie, gdyż obecnie spotykamy publikacje wielu współautorów, gdzie trudno jest określić rzeczywisty ich wkład w ostateczną wersję publikacji, z drugiej zaś może wpływać na jakość i zasięg prowadzonych badań. Brak współautorów w jakiegokolwiek publikacji może świadczyć to o dużej samodzielności Habilitanta, ale również może być wynikiem braku umiejętności lub możliwości pracy w zespole badawczym. Coraz rzadziej zdarza się, aby publikacje w dorobku osób ubiegających się o stopień doktora habilitowanego zawsze miały jednego Autora.

Należy podkreślić, iż Habilitant wzbogacił swój dorobek po nieudanej próbie uzyskania stopnia doktora habilitowanego w roku 2007.

Publikacje, które powstały po uzyskaniu stopnia doktora i nie wchodzą w obszar ocenianego osiągnięcia naukowego są bardzo zróżnicowanej jakości. Nie podnoszą one jednak ogólnej oceny dorobku naukowego Habilitanta.

Biorąc pod uwagę, iż dorobek naukowy Habilitant spełnia zasadnicze warunki stawiane w przewodzie habilitacyjnym wnioskuję z pewnymi wątpliwościami o nadanie dr. P. Próchniakowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia.

Henry J. Kuczek